

A szabálytól a képzeletig

Az iparoktatás politikai és tárgyi környezete a dualizmus kori Magyarországon

tudományos konferencia a Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézete, a Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola és a Károli Gáspár Református Egyetem BTK szervezésében.

Program és absztraktok

2020. március 5.

KRE BTK - 1085 Budapest, Benda Kálmán Szakkollégium, Horánszky utca 26.

Szervezők és szerkesztők:

Székely Miklós

Vörös Katalin

Tartalom

Előszó	4
Program	5
Tóth Áron: Mester, mérnök, építész – A professzionális építészeti képzés kezdetei Magyarországon	7
Bodóczy István: A rajztanítás speciális jellege és módszertana a Székesfővárosi Iparrajziskola előd intézményeiben (1778 – 1886)	8
Berta-Szénási Panna, Sanda István Dániel: Polytechnicum kontra József Ipartanoda – A műegyetem reformkori elődintézménye	9
Nagy Péter Tibor: Az iparoktatás az 1890-es évek közpolitikai diskurzusában	10
Ruzsa Bence, Szabó Zoltán András, Szalkay Csilla: A budapesti Állami Felső Ipariskola megszervezése a 19. század második felében	11
Csepregi Noémi: Az iparművészeti múzeum 1873-as első vásárlása az iparfejlesztési koncepciók tükrében	12
Vörös Katalin: Szaktanárok a dualizmus kori középfokú iparoktatásban	13
Jurecskó László: Növendék, tanár, mester: Mattis Teutsch János a brassói Állami Faipari Szakiskolában	14
Orbán János: Ipariskola Marosvásárhelyen. Az építőipari tanfolyam és a századforduló helyi építészeti fellendülése	15
Nagy Barbara: Az iparrajzoktatás keretei: a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola szervezete és épülete	16
Katona Júlia: Minták után szabadon? – Rajzoktatás a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskolában	17
Székely Miklós: Art & Crafts – nemzeti iparoktatás – Bauhaus: új szempontok a századfordulós mozgalmak megértéséhez	18

Előszó

A 19. század második felében zajló magyarországi modernizáció és polgárosodás dinamizmusának és eredményességének legfőbb kifejezője a gyors ütemű gazdasági növekedés mellett elsősorban a kultúra és a kulturális intézményrendszer fejlődése. A létrejövő modern polgári oktatási rendszer az általános művelődési igények kielégítése mellett már konkrét társadalmi csoportok elvárásait tükrözte, illetve a gazdasági innováció és a fejlődés igénye hívta életre. Ennek a folyamatnak szerves részeként értelmezhető a modern iparoktatási rendszer kiépülése is, amelyben a 19. századot jellemző nemzetépítési, iparosodási és művészeti törekvések egyaránt összefonódtak. Az iparoktatás területe valójában a korszak széles körben csodált vizuális kultúrájának és ornamentikájának oktatását is magába foglalja.

Az ipariskolák jelentősége aligha túlbecsülhető, ezekben képezték a dualizmus kori építkezések tervezői képességekkel is bíró kivitelezőit: kőfaragókat, épület- és bútorasztalosokat, épületbádogosokat, műlakatosokat és építészeti díszítőkerámia-készítőket. A dualizmus kori vizuális kultúrát, városképet, belsőépítészetet és tárgykultúrát alapvetően meghatározó történeti és modern formakincs oktatásmódszertana a nemzeti modernizáció programjába illeszkedett.

A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézete, a Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola és a Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar közös konferenciát szervez, amely a dualizmus kori magyar iparoktatás kutatásának legújabb eredményeit kívánja bemutatni. A konferencia célja, hogy a modern iparoktatás történetét minél több szempontot érvényesítve vizsgálja, így a gazdaság-, társadalom-, illetve művészettörténet megközelítései is helyet kapjanak.

A konferencia elsősorban a középfokú iparoktatás megszervezésének és működésének (oktatás)politikai vonatkozásaira, helytörténeti összefüggéseire, valamint a képzéshez kötődő tárgyak művészettörténeti jelentőségére fókuszálva arra keresi a választ, hogy az adott képzési típus pontosan milyen pozíciót töltött be a dualizmus kori magyar iskolapiacra. Miként befolyásolták az országos politikai és a helyi gazdasági érdekek? Milyen mértékben támaszkodtak a helyi iparos hagyományokra és nyersanyagokra, illetve mennyiben igyekeztek új iparágakat meghonosítani? Milyen eszmék, ideológiai vagy pedagógiai koncepciók mentén szerveződtek az egyes intézmények? Milyen narratív és tárgyi emlékek alapján (re)konstruálható a történetük?

Program

9:00 regisztráció

9:30 Köszöntő

9:45 *A modern iparoktatás előzményei* (elnök: Orbán János - MMM)

Tóth Áron: Mester, mérnök, építész – A professzionális építészeti képzés kezdetei Magyarországon

Bodóczky István: A rajztanítás speciális jellege és módszertana a Székesfővárosi Iparrajziskola előd intézményeiben (1778 -- 1886)

Berta-Szénási Panna, Sanda István Dániel: Polytechnicum kontra József Ipartanoda – A műegyetem reformkori elődintézménye

11:15 Szünet

11:30 *Intézményalapítások a nemzeti közpolitika tükrében* (elnök: Vörös Katalin - PTE)

Nagy Péter Tibor: Az iparoktatás az 1890-es évek közpolitikai diskurzusában

Ruzsa Bence, Szabó Zoltán András, Szalkay Csilla: A budapesti Állami Felső Ipariskola megszervezése a 19. század második felében

Csepregi Noémi: Az iparművészeti múzeum 1873-as első vásárlása az iparfejlesztési koncepciók tükrében

13:00 Ebédszünet

14:00 *Tanár, tanítvány, tanonc* (elnök: Székely Miklós - BTK MI)

Vörös Katalin: Szaktanárok a dualizmus kori középfokú iparoktatásban

Jurecskó László: Növendék, tanár, mester: Mattis Teutsch János a brassói Állami Faipari Szakiskolában

Orbán János: Ipariskola Marosvásárhelyen. Az építőipari tanfolyam és a századforduló helyi építészeti fellendülése

15:30 Szünet

15:45 *Tovább elő intézmények, évszázados gyakorlatok* (elnök: Ordasi Zsuzsa - KRE)

Nagy Barbara: Az iparrajzoktatás keretei: a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola szervezete és épülete

Katona Júlia: Minták után szabadon? – Rajzoktatás a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskolában

Székely Miklós: Art & Crafts - nemzeti iparoktatás - Bauhaus: új szempontok a századfordulós mozgalmak megértéséhez

17:15 Zárszó

Tóth Áron

(Eszterháza Kulturális, Kutató- és Fesztiválközpont)

Mester, mérnök, építész – A professzionális építészeti képzés kezdetei Magyarországon

A 18. század folyamán a kialakulóban lévő modern államok egyre inkább a saját hatáskörükbe vonták az oktatásügyet, így az iparos- és mérnökképzést is, mivel mindinkább sokrétűvé váló feladataik ellátásához szakemberekre volt szükségük. Magyarországon ennek a folyamatnak az egyik mérföldkövét az első Ratio Educationis kiadása jelentette 1777-ben.

A rendelet az iparosok szakképzésén a rajziskolai rendszer kiépítésével igyekezett segíteni. Ezek a fajta iskolák az elemi iskolák és a hagyományos céhrendszer nyújtotta lehetőségeket bővítették ki azok számára, akiknek később valamilyen mesterségből kellett megélniük. Abból is jól látható, hogy a Ratio Educationis megalkotóinak gondolkodásmódja a felvilágosodásban gyökerezett, hogy az iparoktatást az ízlésneveléssel akarták segíteni. A Mária Terézia által elindított oktatási reform nagymértékben támaszkodott azokra a német nyelvterületen szerzett tapasztalatokra, amelyek nyomán Johann Ignaz Felbiger az osztrák örökös tartományok oktatási rendszerét megújította.

Az iparosok és a mérnökök oktatását a 18. század utolsó évtizedeiben azonban nem csupán középszinten reformálták meg. II. József 1782-ben a pesti egyetem bölcsészkarának keretein belül létrehozta a Magyar Királyság első felsőfokú mérnökképző intézetét, az Institutum Geometricumot, aminek az előzményei szintén Mária Terézia uralkodásáig nyúltak vissza. A királynő a piaristákra bízta a szenci Collegium Oeconomicum, majd ennek utódja, a tatai Studium Cameraticum vezetését, ahol ugyan középiskolai szinten, de mégis az állami bürokrácia számára képeztek könyvvitelt, gazdaságtant, földmérést és építészetet tanuló szakembereket. Ilyen mérnökképző szakiskolákra voltak már Európában is példák, elég csak a 18. század közepén Párizsban alapított École royale des ponts et chaussées-ra, vagy akár a még korábban, ráadásul a Magyar Királyság területén létrehozott selmecbányai bányászati-kohászati tanintézetre utalni.

Az előadás a fent említett többszintű reform európai előzményei és párhuzamai összefüggésében vázolja fel az állami iparos- és mérnökképzés kezdeteit a korabeli Magyar Királyság és társországai területén.

Bodóczy István

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem)

A rajztanítás speciális jellege és módszertana a Székesfővárosi Iparrajziskola előd intézményeiben (1778 – 1886)

Az előadás Magyarország legrégebbi, máig folyamatosan működő művészeti tanintézménye, a Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium rajzi archívumának beható tanulmányozására épül. Az iskola története 1778-ban indult és magába foglalja a Székesfővárosi Iparrajziskola történetét is (1886–1946), aminek működését, a tanítás jellegét és módszertanát a grafikai gyűjteményben őrzött tanulói munkák tanúsítják. Előd intézményének tekinthető a Scola Graphidis Budensis, azaz a Budai Rajzó Oskola, amit Mária Terézia Ratio Educationis rendelete értelmében indítottak az iparos tanoncok rajzi és esztétikai képzése céljából. Hamarosan Pesten is megalakult egy hasonló iskola és a kettő egyesítése előzte meg a Székesfővárosi Iparrajziskola létrejöttét. Ezekben az iskolákban indult a hazai szervezett formában történő rajztanítás, ami kezdetben európai mintákat követett, végül mégis egy speciális jellegű rajzoktatás kialakulásához vezetett. Olyan, a képző- és iparművészeti oktatás összefonódásából eredő rajztanítási gyakorlat ez, aminek számos eleme máig megmaradt. Az előadás elsősorban ennek gyökereire fókuszál és rámutat az akkor kialakult hagyományok ma is élő jellegére.

Berta-Szénási Panna

(Pécsi Tudományegyetem „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola)

Sanda István Dániel

(Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ)

Polytechnicum kontra József Ipartanoda – A műegyetem reformkori elődintézménye

Tanulmányunk az 1846-ban megnyitott József Ipartanoda, mint az ország első, középfokú szorgalmatossági iskolája bemutatásáról szól.

Társadalomtörténeti kontextusba helyezve vizsgáljuk a reformkori Magyarország preindusztriális fejlődését, a haladó erők bécsi udvarral folytatott küzdelmét a Műegyetem – ahogy akkoriban nevezték –, az önálló polytechnicum felállításáért. Feltárjuk azokat a folyamatokat, melyek oda vezettek, hogy V. Ferdinánd király 1844. június 12-én a műegyetem helyett egy ipartanoda felállítását rendelte el. Az oktatás személyi és tárgyi feltételeit részletezve mutatjuk be az intézmény elindításának mostoha körülményeit.

Kutatásunk másik fókusza az iskola épületének pedagógiai szempontú elemzése, amelynek során a belső terek kialakításának funkcióit és nevelésmódszertani jelentőségüket gyűjti össze. A korszakban lezajló oktatáspolitikai reformokhoz szervesen kötődtek az iskolaépítési célkitűzések. Az új épületekben helyet kapó középfokú iskolák a magyarországi iskolaépítészeti kiemelkedő példái, ahol különös figyelmet fordítottak a pedagógiai terek egészségügyi normáira, a higiéniai szabályokra, a közösségi terek kialakítására, illetve a szakmai ismeretek oktatásának specifikus igényeire.

Nagy Péter Tibor

(Wesley János Lelkészképző Főiskola)

Az iparoktatás az 1890-es évek közpolitikai diskurzusában

A szakoktatáspolitikai két egymástól többé-kevésbé független oktatáspolitikai diskurzus részévé vált az 1890-es évekre. Az általános irányú tanonciskolákkal kapcsolatos diskurzus főszereplői a tankötelezettség kapcsán kvázi-szülői-gondviselői kötelezettséget kapott iparosság képviselői, másik oldalon pedig a tankötelezettség teljesítésének felelősei, a tanügyigazgatás, illetve a tanítóság, mármint az utóbbi szervezetei. A szakirányú tanonciskolákkal, illetve a középfokú iparoktatással kapcsolatos diskurzus többszereplős, itt már a gyáriparnak is vannak érdekei, a szaktárca és a szakigazgatás is kifejti álláspontját, ambicionálva, hogy a kultusztárca és a középszintű tanügyigazgatás egyenrangú partnerévé válhasson. A középfokú iparoktatás oktatószemélyzete akadémiai értelemben is vitaképes tényező.

Ezt az erőteret az 1990-es évekből tanulmányokban klasszikus diskurzuselemzéssel próbáltuk rekonstruálni. 2020-ban már lehetőség nyílik arra, hogy a kvalitatív elemzést – a közben digitalizálódott nagy szövegbankok segítségével – kvantitatívvá egészítsük ki.

Ruzsa Bence

(Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet)

Szabó Zoltán András

(Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Intézet)

Szalkay Csilla

(Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola, ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Intézet)

A budapesti Állami Felső Ipariskola megszervezése a 19. század második felében

A 19. század második felében kibontakozó magyar iparoktatás rendszerébe 1879 decemberében kapcsolódott be Budapesten az Állami Középipartanoda (mely később több intézménynév alatt működött – többek között Állami Felső Ipariskolaként is), és lett a hazai iparosképzés egyik fő helyszíne, a főváros egyik jelentős szakoktatási intézménye. Előadásunkban az iskola létrejöttének (Eötvös József által elindított, majd Trefort Ágoston által véghezvitt) oktatáspolitikai körülményeiről, az intézményalapítás és a századforduló közötti történetének főbb mérföldköveiről és az egyes szakágak, szaktanfolyamok képzési sajátosságairól kívánunk rövid áttekintést nyújtani. Vizsgálatunk időtávja a képzési paletta integritásának megbomlását jelentő 1898-as évig terjed: e dátum az építőipari szakosztály önállósodását és Állami Felső Építő Ipariskolaként történő továbbműködését hozta magával. Kutatásaink az intézményi könyvészet és a Budapest Főváros Levéltára által őrzött dokumentumok elemzésére, illetve ezek alapján az iskola képzési profiljának megismerésére terjedt ki.

Csepregi Noémi

(Iparművészeti Múzeum, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történelemtudományi Doktori Iskola)

Az iparművészeti múzeum 1873-as első vásárlása az iparfejlesztési koncepciók tükrében

Az Iparművészeti Múzeum az 1873-as bécsi világkiállítás alkalmával több, mint félezer műtárggyal gyarapodott. Az országgyűlés 50 000 forintot különített el arra a célra, hogy az alapítás stádiumában lévő Mű- és Iparmúzeum számára „műipari tárgyakat” vásároljanak az elkövetkező világtárlaton. Ez a vásárlás – amit a mindössze húszéves Pulszky Károly bonyolított le – az intézmény alapításával együtt, a 19. században bekövetkező technikai fejlődés hatására kezdeményezett iparfejlesztési koncepció részét képezte. Tehát a szerzeményezés elsődleges célja egy oktatást szolgáló mintagyűjtemény létrehozása volt, amely a hazai iparosok és a közízlés nevelését kívánta elősegíteni.

Kezdetben a Mű- és Iparmúzeumot magánadományokból kívánták létrehozni és fenntartani, ezért az intézmény megfelelő működésének érdekében az Országos Iparegyesület és az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat közös erővel, 1873-ban úgynevezett százas bizottságot hozott létre. A 97 tagú bizottságban, Keleti Károly elnök mellett, e nemes „ügyért buzgó férfiak” kaptak helyet, mint Barabás Miklós, Henszlmann Imre, Pulszky Ferenc, Rómer Flóris, Xantus János, Ybl Miklós vagy Ipolyi Arnold.

Felmerül tehát a kérdés, hogy a megvásárolt tárgyak miképp illeszkednek bele a korszakban folytatott iparfejlesztési reformmozgalomba és az iparművészet, valamint a művészi ipar fogalmát érintő szakmai vitákba? Mennyire felelnek meg a múzeum alapkoncepciójának? Mekkora és milyen szerepe volt benne az „ipar és műmúzeumi bizottságnak”? Illetve milyen arányban képviselik a közakaratot és Pulszky Károly szemléletmódját? Az előadás ezekre a kérdésekre keresi a választ.

Szaktanárok a dualizmus kori középfokú iparoktatásban

A 19. században lezajló modernizációs folyamatok egyik alapvető jellemzőjének tekinthető professzionalizáció és ezen belül a pedagógus szakma története, differenciálódása számos történeti és neveléstörténeti kutatás tárgyát képezte az elmúlt években. Az európai iskolaügy nagyarányú fejlődése maga után vonta az intézményrendszer minőségi és mennyiségi változását, illetve eltérő nevelési és oktatási célokat megfogalmazó, elkülönülő intézménytípusok létrejöttét. A különböző képzési profilokat megvalósító intézményeknek, ennek megfelelően, különböző, speciális képzettséggel rendelkező pedagógusokra volt szükségük. A műszaki szaktanárképzés kialakulása, illetve a szaktanári professzió sajátosságai ennek a folyamatnak a szerves részeként értelmezhetők.

Jelen kutatás a dualizmus kori középfokú ipariskolák tanári karának sajátosságait kívánja bemutatni; képzésüket, tényleges szaktanári működésüket és csoportidentitásukat erősítő törekvéseiket (pl.: szaksajtó, tanári értekezletek, továbbképzések stb.) egyaránt. Az előadás keretében a szakminisztérium fennmaradt anyagait felhasználva főként az 1890-es évek közepén formálódó tanárképzés bemutatására fókuszálunk, a levéltári forrásbázist kiegészítve iskolai értesítők és releváns sajtótermékek elemzésével. Ezen keresztül vizsgáljuk a szaktanári ellátottság kérdését, vagyis mennyire tudta az adott képzési rendszer kielégíteni a szakmai és nemzetállami igényeket, illetve milyen problémákat vetett fel a gyakorlatból, a munka világából érkező oktatók működése.

Jurecskó László

(MissionArt Galéria)

Növendék, tanár, mester: Mattis Teutsch János a brassói Állami Faipari Szakiskolában

A magyar és az erdélyi avantgárd képzőművészet kiemelkedő alakja Mattis Teutsch János (1884–1960) élete szorosan kapcsolódik a brassói Állami Faipari Szakiskolához, amelynek először növendéke (1897–1901), majd 1909-től egy éves megszakítással nyugdíjba vonulásáig tanára. Itt mintázást tanít, az első időben heti 27 órában.

Az előadásomban ki kívánok térni a tanítás fontosságára egyrészt, mint ismeretei átadására, azok folyamatos frissítésére, másrészt, mint biztos jövedelemi forrásra, amely lehetővé tette, viszonylag nyugodt alkotó munka végzését, de ugyanakkor idő és energia ráfordítása miatt korlátozta is abban.

A mesterség és művészet közötti összefüggéseket kívánom tisztázni Mattis Teutsch példáján keresztül, kitérve a 20. század eleji mesterség, az iparművészet és a magasművészet kategóriáinak egymásra épülésére, a szecesszió összművészeti elmélete és gyakorlata vonatkozásában. Kiemelve, hogy Mattis Teutsch is készített használati tárgyakat, majd a tízes évek második felétől már csak önálló plasztikákat. Rá kívánok mutatni, hogy szakipari ismeretei, hogyan befolyásolhatták szobrászati tevékenységét. A kezdetben készített szecessziós használati tárgyai (dobozok, lámpák) milyen viszonyban állnak az első önálló periódusa vésővel faragott, egy nézetű plasztikáival, majd a húszas évek közepétől lecsiszolt, art déco stílusú nyúlánk fából készült aktjaival. Anyagismeretét kamatoztatva faragja nyers szobrait, amelyeket aztán festéssel, politúrozással kezel. Ez irányú tudásának köszönhető, hogy ezelőtt száz évvel készített faszobrain egy repedés, törés sem keletkezett. Továbbá, rá kívánok mutatni, hogy az anyagszerűség és a kompozíció elveinek érvényesítése mennyire tanulmányai és kísérletei közvetlen következménye. Hogyan és miért készítette kizárólag magas nyomással metszeteit? Ezek között miért ismerünk csak elenyésző számú fametszetet?

Orbán János

(Maros Megyei Múzeum)

Ipariskola Marosvásárhelyen. Az építőipari tanfolyam és a századforduló helyi építészeti fellendülése

1892. november 13-án, a nemrégiben befejezett Székelyföldi Iparmúzeum dísztermében, Lukács Béla kereskedelemügyi miniszter jelenlétében megnyitotta kapuit a későbbiekben Állami Fa- és Fémipari Szakiskola néven ismertté vált marosvásárhelyi tanintézmény. A minisztérium, a helyi iparkamara és városi önkormányzat összefogása által életre hívott iskola hosszú évtizedekig az iparosképzés fellegvára maradt a környéken, szoros kapcsolatot tartott fenn a helyi iparostársadalommal. Működése és hatása átívelt a történelmi korszakhatárokon. Közkeletű neve hallatán azt hihetnénk, hogy főként az iparművészet terén kínál lehetőséget a vizsgálódásra a művészettörténész számára. Ám története első évtizedében három éves képzést biztosító építő- és agyagipari tanfolyamok is működtek itt, főként már alkalmazásban álló tanoncok és segédek számára, hogy „szerzett szakismereteik és gyakorlati munkásságuk folytán, mint megbízható pallérok vagy munkavezetők, illetőleg képzett agyagipari munkások sikeresen működhessenek”.

Az előadás ennek építészettörténeti jelentőségét igyekszik körvonalazni. Kik látogatták az építőipari tanfolyamot 1892–1903 között? Hogyan alakult pályájuk a továbbiakban? Milyen formában váltak részeseivé a századforduló látványos építészeti fellendülésének? Milyen lehetőségeket teremtett számukra a Bernády György polgármestersége által fémjelzett korszak építőipari konjunktúrája? Ezekre a kérdésekre keressük a választ.

Nagy Barbara

(Képző- és Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégium, Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar Filozófiatudományi Doktori Iskola)

Az iparrajzoktatás keretei: a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola szervezete és épülete

A dualizmus időszakának gazdasági, társadalmi változásai által formált iparoktatás reformjával kapcsolatban az iparos tanoncok, segédek és tanítójelöltek rajzi képzésének biztosítására Budán, majd Pesten létrehozott és a 19. század második feléig működő rajziskolák átalakítására is sor került. Az 1886 és 1946 között Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola néven működő – 18. századi eredetű – tanintézet 1869-től többszöri struktúraváltás eredményeként jött létre. Röviddel az intézmény szervezetének kialakítását követően – az 1890-es évek elején – az iskola IX. kerületi új, Kauser József által tervezett épülete is átadásra került. Az előadás célja, hogy – elsősorban levéltári forrásokra támaszkodva – bemutassa azt a közel két évtizedes folyamatot, amelynek során az iparosok rajzi képzésének szervezeti kereteit a fővárosban átalakították, és amely időszak végén a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola megkezdte működését. Ezzel összefüggésben az előadás kísérletet tesz arra, hogy felvázolja a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola szervezetének kialakítása körüli munkával szoros összefüggésben 1883-tól tervezett, a Lónyay és az egykori Oroszlán utca sarkán emelt – a mai napig az Iparrajziskola utódintézményének otthont adó – iskolaépület történetét és a speciális funkcióból fakadó sajátosságait.

Katona Júlia

(Schola Graphidis Művészeti Gyűjtemény)

Minták után szabadon? – Rajzoktatás a Budapest Székesfővárosi Iparrajziskolában

A Budapest Székesfővárosi Iparrajziskola (1886–1945) feladata a dualizmus időszakában az iparosok művészi szintű rajzi képzése volt, ami különféle rajzi tanfolyamok keretében valósult meg. A rajzoktatás segédletei és szemléltető eszközei a gipszminták mellett nyomtatott mintalapok, valamint építészeti és művészettörténeti szakkönyvek voltak. Ezek jelentős része fennmaradt, jelenleg a „Kisképző” Könyvtárához és a Schola Graphidis Művészeti Gyűjteményhez tartozik. Az előadás kiindulópontját a gyűjteményi anyag tematikus súlypontjai nyújtják. Szép számmal maradtak fenn anatómiai, figurális, tájképi, építészeti, díszítőművészeti és az iparművészet egyes ágait (kerámia, porcelán, üveg, ötvösség, bútor) feldolgozó tematikus mintalapgyűjtemények. Az előadás az iparosok rajzoktatásában alkalmazott mintalapok és a hallgatók által készített rajzok segítségével a rajzi képzés tematikájának rekonstrukciójára tesz kísérletet. Ezt a rekonstrukciót szerencsésen segíti elő az a 2020 februárjában záruló digitalizálási projekt, (amely a Magyar Képzőművészeti Egyetem EFOP-projektje keretében három éve zajlik,) amelynek folyamán Budapest Főváros Levéltára több száz rajzoktatás-módszertani könyvet, valamint mintalapgyűjteményt digitalizált a „Kisképző” Könyvtárához és a Schola Graphidis Művészeti Gyűjteményhez tartozó állományból.

Székely Miklós

(Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet)

Art & Crafts – nemzeti iparoktatás – Bauhaus: új szempontok a századfordulós mozgalmak megértéséhez

Az előadás a 19. század közepén induló iparművészeti mozgalmak szemléletének, gondolkodásmódjának mintegy száz éves jelenlétét, átalakulását mutatja be. A Magyarországon elsősorban William Morris és Walter Crane alkotásain keresztül elterjedt művészeti újítás szemlélete az esztétika és technológia viszonyát igen eltérően megközelítő alkotói műhelyekben mutatható ki. Megjelent ugyanúgy a brit Arts & Crafts mozgalom alkotásaiban, mint a 19. század végi magyarországi iparművészeti és ipari szakoktatási intézmények tanterveiben, vagy az első világháború után szárba szökkenő olyan művészeti reformmozgalmak módszertanában is, amelyek legismertebb példája a Bauhaus. Az előadás a kézi tervezés, a szociális szempontok, a közvetlen tanár-diák viszony, a közös munkát a középpontba állító működés elveinek a megnyilvánulását mutatja be ezekben az egymástól látszólag eltérő szemléletű alkotói műhelyekben.